

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตัวละคร ดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น
2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์
3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสตรีนิยม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น

เรื่องสั้น คือ เรื่องที่มีขนาดสั้น ในต่างประเทศกำหนดว่าเป็นงานเขียนตั้งแต่ 1,000-10,000 คำของไทยกำหนดไว้ว่า ประมาณ 5-8 หน้าหนังสือปกอ่อน เรื่องสั้นนี้ยังมีเรื่องสั้นขนาดยาว เช่น ยาว 4 ตอนจบ และยังมีเรื่องสั้น-สั้น คือประมาณ 1 หน้ากระดาษฟูลสแกป ฉะนั้น ในเรื่องขนาดความยาว จึงไม่มีกำหนดที่ตายตัวนัก แต่ก็มักจะไม่วาวจนเกินไป มิฉะนั้นจะกลายเป็นนวนิยายไป (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2558 : 113)

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541 : 280-299) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นไว้ว่า ประกอบด้วย ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง บทสนทนา ดังนี้

1. ตัวละคร มีสองความหมาย ความหมายแรก ตัวละคร คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง ความหมายที่ 2 ตัวละคร หมายถึง คุณสมบัติพิเศษทางศีลธรรมและรูปร่างหน้าตา อย่างใดอย่างหนึ่งของตัวละคร

นักวิจารณ์บางส่วนจะจำแนกตัวละครออกเป็นสามแบบ คือ ตัวละครแบบแบนราบ (Flat character) หมายถึง บุคคลมิติเดียว (One dimensional person) ซึ่งอาจเปลี่ยนพฤติกรรมเล็กน้อยเมื่อถูกกระตุ้น แบบที่ 2 คือแบบจำลองจากชีวิตจริง (Stereotype) ที่สามารถปลุกเร้าและแสดงอาการสนองตอบจากผู้อ่านได้ทันที และตัวละครประเภทนี้จะแสดงบทบาทไม่ตามแบบเฉพาะของเขา และแบบที่ 3 เป็นตัวละครแบบที่พัฒนาเต็มที่และมีความรอบด้าน (Round Character) มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์จริง ๆ มากที่สุด มีทั้งคุณภาพและข้อบกพร่องรวมอยู่ด้วย

2. ฉากและบรรยากาศ ฉาก หมายถึง ช่วงเวลาหรือยุคสมัยที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ฉากมิได้มีความหมายเพียงบรรยากาศ (Atmosphere) และอารมณ์ ความรู้สึก (Mood) ที่ฉากมีส่วนประกอบ

สร้างขึ้นม่านั้น แต่ฉากยังหมายถึงเทคนิคเชิงศิลปะการเขียนอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อสร้างแก่นเรื่อง ฉากในแง่ความเป็นจริงในชีวิตคือสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ในช่วงเวลาหรือยุคสมัยต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการหาเลี้ยงชีพ ที่พักอาศัย ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมหรือฉากยังมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ การกระทำ หรือแม้แต่วิถีชีวิตหรือแนวคิดของตัวละครอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่า ฉากมิใช่จะเป็นสิ่งที่ห้อมล้อมและรวมเวลา สถานที่เข้าไว้ด้วยกัน เช่นที่เรียกว่า “ภูมิหลัง” (Background) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงบรรยากาศและท่าทีต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้เค้าโครงแก่นเรื่องและโครงเรื่อง

แต่ถึงแม้ว่างานเขียนจำนวนมากจะจัดให้อารมณ์ ความรู้สึกกับบรรยากาศรวมอยู่ในหัวข้อเกี่ยวกับฉาก ด้วยเข้าใจว่าเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ในการพิจารณาอารมณ์ ความรู้สึก และบรรยากาศจะต้องไม่สับสนกับฉากเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังนั้น บรรยากาศและอารมณ์จึงเชื่อมโยงกับความหมายของเรื่องมากกว่าฉาก บรรยากาศมักจะใกล้ชิดกับตัวละครสำคัญที่นักเขียนสร้างขึ้นและควบคุมไว้

3. แก่นเรื่อง คำว่า “แก่นเรื่อง” อาจเรียกในภาษาไทยได้หลากหลายคำ เช่น “แกนเรื่อง” “สารัตถะของเรื่อง” “แนวคิดสำคัญของเรื่อง” หรือ “แนวเรื่อง” รวมทั้ง “ความหมายของเรื่อง” (Meaning of the story) ในนวนิยายเรื่องหนึ่ง ๆ อาจมีแก่นเรื่องหรือแนวคิดได้หลายแนว คือแนวคิดหลักและแนวคิดรอง แต่แก่นเรื่องในเรื่องสั้นจะมีเพียงแนวคิดเดียวเป็นส่วนใหญ่ เพื่อแสดงจุดประสงค์เดียวหรือผลเพียงอย่างเดียว เช่น เรื่อง “คุณย่าเพ็ง” ของ “เชียวหวาน” แสดงถึงสารัตถะของเรื่องคนที่อยากทันสมัยโดยไม่รู้จักตนเอง หรือเรื่อง “ตึกกรอสส์” ของ อ.อุदार เสนอแนวคิดสำคัญว่า อนาคตที่รุ่งโรจน์ของชีวิตอาจดับสลายได้โดยง่าย เพียงการรับรู้และไม่ยอมรับความเป็นจริง ซึ่งเป็นความล้มสุดยอดในชีวิตได้ เป็นต้น

แต่สิ่งที่ควรทำความเข้าใจคือ แก่นเรื่องมิใช่คติสอนใจหรือเนื้อหาของเรื่อง แต่เป็นความคิดที่ใช้ควบคุมการดำเนินเรื่อง และเรื่องสั้นแต่ละเรื่องมิใช่จะมีแก่นเรื่องที่ชัดเจนเสมอไป เช่น เรื่องสั้นประเภทเน้นโครงเรื่อง หรือเรื่องสั้นที่เขียนเพื่อความบันเทิง เช่น เรื่องการสืบสวนสอบสวน เรื่องลึกลับ เป็นต้น แต่แก่นเรื่องจะปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นหรือนวนิยาย ที่นักเขียนประสงค์จะบันทึกหรือเปิดเผยความจริงของชีวิตไปสู่ผู้อ่าน หรือในเรื่องที่นักเขียนต้องการเสนอความคิดรวบยอด หรือทฤษฎีของชีวิตให้ผู้อ่านได้รับรู้เป็นสำคัญ จึงเห็นได้ว่า แก่นของเรื่องจะปรากฏในเรื่องสั้นหรือนวนิยาย ที่เขียนขึ้นเพื่อสาระประโยชน์หรือการศึกษาทั้งหมด แต่จะปรากฏอยู่ในเรื่องประเภทบันเทิงเป็นบางเรื่อง

4. โครงเรื่อง คือ อุบายที่ผู้เขียนกำหนดเป็นแผนไว้ล่วงหน้าถึงแต่แรกว่า เรื่องสั้นนั้น ๆ จะเปิดเรื่องอย่างไร จะสร้างอุปสรรคให้เกิดแก่ตัวละครในเรื่องอย่างไร จะให้ตัวละครมีความขัดแย้งกันอย่างไร เมื่อไรและเมื่อได้สร้างอุปสรรคและความขัดแย้งแล้ว จะต้องหากวิธีในการแก้ไขอุปสรรค

และความขัดแย้งนั้นให้แก่ตัวละครด้วย จนกระทั่งตอนจบเรื่องหรือปิดเรื่อง จะต้องวางแผนว่าจะปิดเรื่องอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด และประสบความสำเร็จมากที่สุด

เหตุผลที่ผู้เขียนจำเป็นต้องวางโครงเรื่องไว้ล่วงหน้า ก็เนื่องจากในชีวิตจริงเหตุการณ์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์อย่างไม่เป็นระเบียบและไม่ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ เหตุการณ์บางอย่างก็เกิดกับคนเราอย่างไม่มีเหตุผล แต่ในการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้น นักเขียนจะเขียนเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างไม่มีระเบียบเหมือนในชีวิตจริงไม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดความสับสนและไม่น่าสนใจ ดังนั้นนักเขียนจึงต้องวางโครงเรื่องก่อนเขียน

5. บทสนทนา บทสนทนาในเรื่องสั้นเป็นองค์ประกอบที่น่าสนใจศึกษามากที่สุดจุดหนึ่ง บทสนทนามีลักษณะเฉพาะที่ทำให้แยกเรื่องสั้นออกจากงานเขียนรุ่นเก่า โดยเฉพาะบทสนทนาในสมัยหลัง ๆ ที่ใช้เครื่องหมายอัฒภาคแยกให้เห็นเด่นชัด และใช้ภาษาสมจริงสอดคล้องกับตัวละครและสถานการณ์ ทำให้ผู้เขียนสามารถแสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร ตลอดจนแนวคิดที่ต้องการจะสื่อความหมายได้อย่างรัดกุมและรวดเร็วยิ่งขึ้น

การใช้คำพูดในบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง จะต้องเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของตัวละครนั้น ๆ คือเป็นคำพูดที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตัวละคร การสร้างบทสนทนาให้สมจริงกับตัวละครและสภาพแวดล้อม ช่วยให้การศึกษาท่วงท่าของการเขียนของนักเขียนต่างสมัยและร่วมสมัยแต่ต่างแนวได้อย่างดียิ่ง

เนื่องจากเรื่องสั้นมีลักษณะจำกัดในเรื่องความยาว ที่ต้องมีโครงเรื่องที่กระชับเป็นสิ่งควบคุมไม่ให้เขียนยืดยาวออกนอกกรอบ บทสนทนาในเรื่องต้องสั้นกระชับ ตรงไปตรงมา เข้าใจง่ายและสามารถช่วยในการดำเนินเรื่อง และมีการสนทนาเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เรื่องสั้นสมัยใหม่บางเรื่องจึงอาจจะมีบทสนทนา แต่มีเฉพาะบทบรรยายเหมือนเรื่องแต่งร้อยแก้วขนาดสั้นในสมัยก่อน หรือบางเรื่องอาจมีบทพูดเดียวในใจคือตัวละครพูดกับตนเอง แทนที่จะเป็นบทสนทนาทั่ว ๆ ไประหว่างตัวละครสองตัว

ดังนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ มีตัวละครน้อย ฉากและบรรยากาศในเรื่องจะมีความสมจริง การสร้างบรรยากาศในเรื่องนิยมทำควบคู่ไปกับการสร้างฉากแก่เรื่องมีเพียงแนวคิดเดียว โครงเรื่องไม่ซับซ้อน เป็นระเบียบ ต่อเนื่องกัน และใช้บทสนทนาที่สั้นกระชับ ตรงประเด็น เข้าใจง่าย ช่วยในการดำเนินเรื่อง

2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์

การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ความสำคัญ และการสร้างภาพลักษณ์ไว้ ดังนี้

ความหมายของภาพลักษณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายภาพลักษณ์ ว่าหมายถึงภาพที่เกิดขึ้นจากความนึกคิด หรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม (2561 : 260) ได้ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ (Image) หมายถึง ลักษณะหรือท่าทีของบุคคลหรือองค์กรที่ปรากฏแก่สายตาหรือความรู้สึกนึกคิดของสาธารณชน

กุหลาบ มลลิกมาส (2537 : 36) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์ไว้ว่าเป็น ภาพในจิตใจ หรือจินตภาพ (Image) เกิดจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เกิดความคิด ความรู้สึก และความประทับใจโดยอาศัยจินตนาการคิดคำนึงจนปรากฏภาพในใจของผู้อ่าน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2552 : 188) ให้ความหมาย ภาพลักษณ์ หมายถึงภาพของสิ่งต่าง ๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด (Image is a picture formed in the mind) ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลตามความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อองค์การ สถาบัน บุคคล หรือการดำเนินงาน ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทางตรง (Direct experience) หรือประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experience) ที่บุคคลนั้นรับรู้มา

วิรัช ลภรัตน์กุล (2553 : 73-85) เขียนหนังสือเรื่อง การประชาสัมพันธ์ โดยกล่าวถึงภาพลักษณ์ ว่าหมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของคนเรา อาจเป็นภาพที่มีต่อสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น ภาพที่มีต่อบุคคล องค์กร สถาบัน ฯลฯ และภาพดังกล่าวนี้อาจเป็นภาพที่สิ่งเหล่านั้นกล่าวคือ บุคคล องค์กร สถาบัน ฯลฯ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสร้างขึ้นแก่จิตใจเราหรืออาจเป็นภาพที่เรานึกสร้างเองก็ได้

จากความหมายของคำว่าภาพลักษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึงภาพของสิ่งต่าง ๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจจะเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทางตรง หรือประสบการณ์ทางอ้อม ที่บุคคลนั้นรับรู้มา ซึ่งการศึกษาภาพลักษณ์ในลักษณะของบุคคลเป็นการศึกษาภาพของคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล

การเกิดภาพลักษณ์

เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ (2540 : 83) กล่าวถึง ภาพลักษณ์ ว่าการเกิดภาพลักษณ์ต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อให้เข้าไปในจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของคนทั่วไป เพื่อให้เกิดความประทับใจอย่างแท้จริง ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งภาพลักษณ์ของบุคคลหรือสถาบันใด

จะเป็นเช่นไร สังคมจะเป็นผู้ตัดสินตามหลักเกณฑ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยทั่วไปแล้วภาพลักษณ์ในสายตาของคนส่วนใหญ่คือภาพที่ดีต่อความรู้สึกนึกคิด จะเกิดขึ้นได้จาก ความเชื่อถือ และศรัทธาของประชาชน แต่ภาพลักษณ์ของบุคคลใดจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ข้อมูลหรือข่าวสารที่คนทั่วไปได้รับ ซึ่งจะประทับใจหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรม ดังนั้น ภาพลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

ความสำคัญของภาพลักษณ์

คำว่าภาพลักษณ์ ได้มีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายในวงกว้าง เช่น ภาพลักษณ์ของประเทศ ภาพลักษณ์ขององค์กร ภาพลักษณ์ของบริษัท รวมถึงในมุมมองที่เฉพาะเจาะจง อาทิ ภาพลักษณ์ของบุคคล ส่งผลให้บุคคลเกิดพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ตามภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์กลายเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความคิดของปัจเจกบุคคล ในการมองหรือตัดสินสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังนั้น องค์กร บริษัท หรือแม้กระทั่งบุคคลในสาขาอาชีพ ต่าง ๆ ต่างก็ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของประชาชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552 : 188)

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งของภาพลักษณ์ คือ ภาพลักษณ์ไม่ใช่ข้อเท็จจริงอย่างเดี่ยวแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประเมินด้วยเหตุผลหรือความชอบส่วนตัว เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์จึงไม่ได้เป็น ข้อเท็จจริงล้วน ๆ แต่เป็นการรับรู้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่อง คือจะส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ดีก็ยิ่งดีขึ้น สิ่งที่ไม่ดีก็ยิ่งไม่ดีขึ้นตามหลักการรับรู้ ซึ่งมนุษย์จะรับรู้ตามกระบวนการของการเลือกสรร (เสรี วงษ์มณฑา, 2542 : 84)

การสร้างภาพลักษณ์ของบุคคล (อภิชาต พุกสวัสดิ์, 2556 : 123) จะเกิดการก่อตัวจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ คือ การรับรู้ ความรู้ ความรู้สึก และการกระทำ เกิดเป็นภาพของโลก ที่บุคคลมีประสบการณ์ จะมีสิ่งที่ถูกสังเกตซึ่งเป็นที่ถูกรับรู้ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ ความคิดหรือวัตถุ สิ่งของ สิ่งต่าง ๆ ผ่านเข้ามาทางช่องทางการรับรู้ ได้แก่ การรับสัมผัสทั้งห้าของบุคคล อาจเป็นการสังเกตจากประสบการณ์โดยตรงหรือโดยอ้อมที่ผ่านกระบวนการรับรู้ ซึ่งจะมีการให้ความหมายแก่สิ่งที่สังเกตและนำไปสู่ความรู้ซึ่งมีการแยกแยะลักษณะ ประเภท และความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นจากการตีความและให้ความหมายด้วยตัวเราเอง ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้เกี่ยวข้องกับพื้นฐานประสบการณ์เดิม เช่น ทักษะคติ ค่านิยม เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ถูกสังเกต แสดงออกในเรื่องของความผูกพัน การยอมรับหรือไม่ยอมรับ การชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้พร้อมที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม

พงษ์เทพ วรกิจโกคาทร (2533 : 122-124) กล่าวถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ว่ามีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม (Events and environment) คนเราเป็นสมาชิกสังคมซึ่งในสังคมมีเหตุการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่น ๆ อีกมากมาย แต่มีเพียงบางส่วนของเหตุการณ์หรือบางเหตุการณ์เท่านั้นที่คนเราจะรับรู้และในบรรดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายนี้จะมีคุณค่าด้านดีหรือเลว จะสำคัญหรือไม่ จะมีความหมายอะไร คงจะไม่เกิดขึ้นจากตัวเราเพียงอย่างเดียว แต่สภาพแวดล้อมที่อยู่กับเหตุการณ์และอยู่โดยรอบเรากลับมีอิทธิพลในการกำหนดคุณค่าเหล่านั้น ทั้งก่อนและหลังการรับรู้ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความสมบูรณ์หรือการหดหาย และระยะเวลาของความจำในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

2. ช่องทางการสื่อสาร (Communication channel) ในบรรดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายจะสามารถเข้ามาสู่ตัวเราได้โดยช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ การได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลิ้มรส และได้กลิ่น ซึ่งแต่ละช่องทางเหล่านี้ยังมีประสิทธิภาพทางการรับความสมบูรณ์ของเหตุการณ์ได้แตกต่างกัน นอกจากนี้ตัวเนื้อหาสาระ วิธีการจัดข่าวสาร และโครงสร้างของเหตุการณ์ซึ่งผู้ส่งสารส่งมา มีความสัมพันธ์กับช่องทางการสื่อสารด้วย กล่าวโดยสรุป คือ ช่องทางการสื่อสารจะเป็นประตูด่านแรกของการรับรู้เหตุการณ์ ประสิทธิภาพในขั้นตอนนี้ ข่าวสาร และสื่อมีความสำคัญที่สุด

3. องค์ประกอบเฉพาะบุคคล (Personal element) คุณภาพและประสิทธิภาพของการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะการรับรู้ของผู้รับสาร เบอร์โล (Berlo, 1960 อ้างถึงใน พงษ์เทพ วรกิจโกคาทร, 2533 : 124) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบทั้ง 5 แต่ละบุคคล คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบ สังคม และวัฒนธรรมต่างมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เราจะมองเห็นภาพเป็นอย่างไร จะเป็นภาพที่มีความหมายหรือไม่เหมือนคนอื่น หรือมีความนิยมชมชอบหรือไม่สนใจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้งห้า

4. การรับรู้และความประทับใจ (Perception) ภาพลักษณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทันทีเมื่อเหตุการณ์ได้ผ่านช่องทางการสื่อสารและองค์ประกอบเฉพาะบุคคลทั้ง 5 คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม จะเป็นตัวที่พิจารณาเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการรับรู้ (Perception) ซึ่งเป็นตัวแปลงเหตุการณ์ให้เป็นความหมายตามความคิดของบุคคลนั้น ๆ ส่วนความประทับใจ (Impression) จะเกี่ยวข้องกับคุณภาพและปริมาณของความทรงจำ ถ้าประทับใจมาก (ไม่ว่าจะบวกหรือลบ) ก็จะมี ความทรงจำและจำได้มากและยาวนาน

ภาพลักษณ์บุคคลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการที่กล่าวมาจะมีการผันแปรอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องมาจากการได้รับข้อมูลใหม่ และ/หรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเลย นอกจากนี้ช่องทางการสื่อสาร องค์ประกอบเฉพาะบุคคล การรับรู้ และความประทับใจ และสภาพแวดล้อมเป็นตัวแปรที่สำคัญของการปรับเปลี่ยนปรุงแต่งภาพลักษณ์บุคคลในอนาคตต่อไป

3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสตรีนิยม

แนวคิดร่วมของสตรีนิยม

การนิยามความหมายหรือแนวคิดของสตรีนิยมมีความหลากหลายไปตามกลุ่มสำนักคิดต่าง ๆ แต่เราอาจกำหนดแกนกลางที่สำคัญเกี่ยวกับบทบาทของนักสตรีนิยมได้ 3 ประการ ดังนี้ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559 : 294-295)

ประการแรก นักสตรีนิยมคือใครก็ตามที่สนใจที่จะศึกษาและทำความเข้าใจความเป็นเพศในฐานะที่เป็นระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือการกำหนดความโดยกลไกต่าง ๆ ทางสังคม และใครก็ตามที่มองเห็นว่าสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งกำหนดความเป็นเพศนี้ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของเราว่าจะอยู่อย่างไร ตัวตนของเราเป็นอย่างไร และสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมกระทำต่อเราอย่างไร

ประการที่สอง นักสตรีนิยมคือผู้ที่มองเห็นและมีความเข้าใจว่าระบบความเป็นเพศนั้นถูกสร้างขึ้นโดยแนวความคิด "คู่ตรงข้าม" (binary opposition) เช่น หญิงกับชาย หรือความคิดที่เห็นว่า ชายนั้นมีคุณลักษณะที่เหนือกว่าหญิงในทางกายภาพและทั้งในด้านบทบาทและอำนาจทางสังคมซึ่งมีความเป็นมาที่ยาวนานในทางประวัติศาสตร์

ประการที่สาม นักสตรีนิยมก็คือผู้ที่มองเห็นว่าความเข้าใจเกี่ยวกับสตรีที่ผ่านมานั้นเป็นความเข้าใจที่ผิดพลาดและควรมีการเปลี่ยนแปลง

มโนทัศน์สำคัญของทฤษฎีสตรีนิยม

ทฤษฎีสตรีนิยม ได้สร้างมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งได้กลายเป็นแนวทางและวิธีการในการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสังคมและวัฒนธรรม การทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่อไปนี้จะช่วยให้เข้าใจสาระสำคัญของทฤษฎีนี้มากขึ้น (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559 : 295-301)

1. แนวคิดเรื่องเพศสภาพ (gender)

แนวคิดเรื่องเพศสภาพถูกนำมาใช้ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นมโนทัศน์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อวาดเส้นแบ่งเขตระหว่างความแตกต่างของเพศทางชีวภาพและแนวทางในการก่อรูปพฤติกรรมและศักยภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นชาย (masculine) และความเป็นหญิง (feminine) นักสตรีนิยมได้ใช้คำสองคำเพื่อบ่งบอกความแตกต่างคือคำว่า “เพศ” (sex) กับคำว่า “เพศสภาพ” (gender) คำทั้งสองคำนี้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ คำว่า “เพศ” เป็นมโนทัศน์ทางชีววิทยาเป็นคุณลักษณะทางชีวภาพ ที่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เช่น เพศหญิงหรือเพศชาย ส่วนคำว่า “เพศสภาพ”/“เพศภาวะ” (gender) หรือบางครั้งเรียกว่า “ความเป็นเพศ” เป็นมโนทัศน์ทางวัฒนธรรม เป็นการประกอบสร้างทางสังคม เพื่ออธิบายเกี่ยวกับความเป็นหญิงและความเป็นชายว่าควรจะเป็นอย่างไร หรือเป็นอะไร ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งรวมไปถึงความคาดหวัง การยินยอมและค่านิยมในความเป็นหญิงและความเป็นชาย เพศสภาพจึงมีความหมายต่างจากคำว่าเพศ อันจะเป็นลักษณะทางชีววิทยาของหญิงและชายดังที่กล่าวมาแล้ว และไม่ได้หมายถึง

“ผู้หญิง” (women) หรือผู้ชาย (man) หรือเด็กหญิง (girl) และเด็กชาย (boy) จะกล่าวแบบรวบรัด เพศสภาพคือรวมทั้งหมดของสังคมและวัฒนธรรมที่ให้คุณลักษณะเกี่ยวกับเพศใดเพศหนึ่ง จุดประสงค์ของการจำแนกความแตกต่างระหว่างเพศกับเพศสภาพนั้นก็เพื่อที่จะสร้างข้อโต้แย้งว่าผลกระทบทางกายภาพหรือทางจิตใจจากความแตกต่างทางเพศได้คำนวณอำนาจของระบบปิตาธิปไตยให้แข็งแกร่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันนั้นก็สร้างจิตสำนึกในหมู่ผู้หญิงว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่พวกเธอเหมาะที่จะทำงานในบ้าน

แนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับนักสตรีนิยม และผู้ที่กำลังศึกษาแนวคิดสตรีนิยมควรจะได้เข้าใจเป็นเบื้องต้น นักสตรีนิยมส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ความเป็นเพศ หมายถึง องค์ความรู้ที่สร้างความหมายให้กับความแตกต่างทางร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และทางจิตวิทยาระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ในด้านการศึกษเกี่ยวกับเพศสภาพนั้น อาจกล่าวมาได้ว่า เพศสภาพศึกษา (gender studies) เป็นการศึกษาที่มีความเป็นสหวิทยาการ เพราะเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้และสนามในการศึกษาที่หลากหลาย เช่น อาจเกี่ยวข้องกับเรื่องของวัฒนธรรม วรรณคดี เชื้อชาติ ชนชั้น และกลุ่มชาติพันธุ์ วิธีการสำคัญของการศึกษาเพศสภาพ คือการตรวจสอบนำการเสนอภาพแทน (representation) ทางวัฒนธรรมของความเป็นเพศและการศึกษาประสบการณ์ในชีวิตจริง ประเด็นสำคัญที่อยู่ในความสนใจของเพศสภาพศึกษา ได้แก่ (1) ระบบปิตาธิปไตยเกี่ยวกับเพศสภาพและบทบาทของเพศสภาพที่ยังคงกดขี่สตรีกันอย่างต่อเนื่อง (2) การสร้างทางเลือกใหม่ในปัจจุบันในการสร้างมโนทัศน์ต่อเพศสภาพทั้งความเป็นหญิงและเป็นชาย (3) ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับเพศสภาพ (ระหว่างวิธีการที่ร่างกายเราถูกประกอบสร้างทางชีวภาพและเพศสภาพที่ถูกกำหนด) (4) ความสัมพันธ์ระหว่างเพศวิถีกับเพศสภาพ (ระหว่างความเป็นเพศของเรากับความรู้สึกเกี่ยวกับเพศของเราและวิธีการที่เรามองในมิติของเพศสภาพ)

2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบปิตาธิปไตย (patriarchy)

คำว่า “ปิตาธิปไตย” (patriarchy) มีความหมายตามตัวอักษรว่าการปกครองที่มีชายเป็นผู้นำในกลุ่มสังคม เช่น ในชนเผ่า ในครอบครัว วงศ์ตระกูล ผู้นำเหล่านี้โดยปกติมักจะเป็นผู้สูงอายุ ในสังคมที่มีอำนาจถูกต้องตามกฎหมายมากกว่าผู้อื่น ๆ ในหน่วยทางสังคมนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม นับแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา นักสตรีนิยมได้นำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อหมายถึงระบบของสังคมที่บุรุษเป็นใหญ่เหนือสตรี ตามตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 นักเขียนสตรีนิยมได้ใช้แนวคิดในการอ้างถึงการปกครองผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะในสังคมวัฒนธรรมของยุโรป

ระบบปิตาธิปไตยหรือระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ เป็นมโนทัศน์พื้นฐานของทฤษฎีสตรีนิยมเพราะถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะกดขี่ครอบงำสตรี ความหมายของระบบปิตาธิปไตย หมายถึง การปกครองของพ่อในระบบของครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่ เป็นการประกอบสร้างทางสังคม

และอุดมการณ์ที่ทำให้ชายมีความเหนือกว่าหญิง ระบบปิตาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการจัดลำดับชั้นที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้ชายควบคุมการผลิต ตลอดจนการผลิตซ้ำความเป็นหญิงและเรื่องเพศ ทั้งยังเป็นตัวกำหนดลักษณะแบบฉบับ (stereotypes) ให้กับความเป็นหญิงและชายในสังคม ซึ่งเสริมสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายกับหญิง

วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545 : 174-177) ได้กล่าวถึงสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ ที่ปฏิเสธความเหมือนกันของกลุ่มผู้หญิง หรือมีอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้หญิงที่แน่นอน รวมไปถึงการปฏิเสธในเรื่องความเป็นสากลของผู้หญิง และยังปฏิเสธระบบความคิดแบบแบ่งคู่ตรงข้าม สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ จะให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้หญิงที่มีอยู่อย่างมากมาย รวมทั้งความหลากหลายที่มีอยู่ในผู้หญิงแต่ละคน นอกจากนี้ วารุณี ยังได้แบ่งสตรีนิยมตามสำนักคิดต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. สตรีนิยมสายเสรีนิยม เป็นสำนักคิดแรกของสตรีนิยม เริ่มมีขึ้นในศตวรรษที่ 17 มีแนวคิดที่ต้องการเรียกร้องผู้หญิงในฐานะมนุษย์ที่ควรมีสติเท่าเทียมผู้ชาย สตรีนิยมสายเสรีนิยมได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อบัจเจกนิยมที่มีเหตุผล ทำให้นักสตรีนิยมในแนวนี้มักเรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนมีเหตุผล ปรับปรุงตัวเองให้เหมือนกับผู้ชาย เช่น ต้องไม่ใช้อารมณ์ ไม่แสดงความอ่อนแอ และเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน เป็นมนุษย์เหมือนกัน การต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้คือ การต่อสู้ผ่านทาง การแก้ไขกฎหมาย หรือการแก้ไขในแนวสังคมสงเคราะห์ ไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงที่โครงสร้างสังคม นักสตรีนิยมสายเสรีนิยมถูกวิจารณ์ค่อนข้างมากโดยเฉพาะการให้ความสำคัญเฉพาะประเด็นของกฎหมาย เพราะความด้อยโอกาสของผู้หญิงหลายประการไม่สามารถแก้ไขผ่านทาง การแก้ไขกฎหมาย เช่น ไม่มีกฎหมายใดระบุว่าผู้หญิงต้องเป็นหลักในการดูแลลูก แต่ผู้หญิงก็ต้องทำแม้ว่าจะไม่ต้องการทำ

2. สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ เป็นสำนักคิดที่ได้รับความนิยมในช่วงทศวรรษ 1970 ซึ่งเน้นเรื่องของทุนนิยมที่มองว่าผู้หญิงจะเท่าเทียมผู้ชายหากผู้หญิงได้ไปอยู่ในพื้นที่สาธารณะเหมือนผู้ชาย ได้รับอิทธิพลทางความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ และเฟรดเดอริกค์ เองเงิลส์ โดยเชื่อว่าการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับเป็นผลจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในระบบการผลิตแบบทุนนิยม สตรีนิยมสายนี้เชื่อว่าระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมทำให้เกิดการแบ่งการทำงานออกเป็น งานบ้านที่ถือว่าเป็นงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต ไม่มีคุณค่าและไม่มีค่าตอบแทน และงานนอกบ้านซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตมีค่าตอบแทน ระบบทุนนิยมพยายามที่จะให้เก็บผู้หญิงไว้ทำงานบ้าน การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อทุนนิยมเพราะผู้ชายสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่เสียเวลาในการทำงานบ้านหรือทำอาหาร และนายทุนไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าแรงงานสูงขึ้นเพื่อนำมาจ่ายให้กับคนทำงานบ้านเพราะมีผู้หญิงหรือภรรยาทำให้อยู่แล้ว ดังนั้นการต่อสู้ของผู้หญิงสำหรับสตรีนิยมสายนี้ คือต้องเปลี่ยนแปลง

ระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ การเสนอดังกล่าวทำให้สตรีนิยมสามารถชี้แจงได้ว่า มองไม่เห็นการกดขี่ผู้หญิงในรูปแบบอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่นการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับในโลกส่วนตัว หรือภายในครอบครัว มองไม่เห็นว่าการกดขี่ผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้น ข้อวิจารณ์นี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน

3. สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน เป็นสำนักคิดที่เริ่มขึ้นในต้นทศวรรษ 1970 และเป็นแนวคิดเดียวที่ไม่ได้มาจากผู้ชายแต่เชื่อว่าผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศของผู้หญิงเอง จึงต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมตั้งแต่วัตถุพื้นฐาน ที่มาของแนวคิดการกดขี่ผู้หญิงนี้ สตรีนิยมสายนี้มองว่าเป็นผลมาจากโครงสร้างปิตาธิปไตย (Patriarchy) ซึ่งก็คือการครอบงำของเพศชายที่ไม่ได้หมายถึงการครอบงำในแง่ของปัจเจกหรือกลุ่มผู้ชายเหนือผู้หญิง แต่มันเป็นโครงสร้างของการครอบงำทางหนึ่งที่จะคิดถึงแนวคิดของโครงสร้างการครอบงำนี้ก็คือระบบการให้คุณค่าของลำดับชั้นสูงต่ำที่ฝังอยู่ในสังคม ซึ่งก็หมายถึงการให้ค่าแก่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายและความเป็นชายมากกว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและความเป็นหญิง สตรีนิยมสายนี้ได้เสนอแนวทางให้เราได้รับรู้ว่าต้นตอที่มาของการกดขี่ผู้หญิงที่แท้จริงนั้นมาจากอะไร และเรื่องของเพศสภาพนั้นก็เป็นการประกอบสร้างทางสังคม ทำให้ผู้หญิงได้รู้เท่าทันอีกทั้งยังได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาให้กับผู้หญิงที่ไม่ต้องการถูกกดขี่จากต้นตอของปัญหานี้ด้วย

4. สตรีนิยมสายสังคมนิยม เป็นสำนักคิดที่เริ่มต้นในทศวรรษ 1970 เพราะไม่พอใจคำอธิบายแนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ที่ไม่เห็นมิติทางเพศ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่วนตัวของผู้หญิงและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมคล้ายคลึงกับสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์อยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความเหมือนกันหรือการวิเคราะห์สังคมโดยแบ่งเป็นโลกส่วนตัวและโลกสาธารณะ รวมทั้งการเสนอให้ผลักดันโลกส่วนตัวเข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ แต่ที่แตกต่างกันคือ สตรีนิยมสายสังคมนิยมมองว่าการอธิบายถึงการกดขี่ผู้หญิงจำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อโลกหรือพื้นที่ส่วนตัวด้วย เช่นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศหญิงกับเพศชายและหน้าที่การให้กำเนิดเด็กของผู้หญิง ดังนั้นสตรีนิยมสายนี้จึงเสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมในสังคมหรือกล่าวได้ว่า เมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กันในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

5. สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า ต้องทำความเข้าใจระดับจิตใจจึงจะเข้าใจพัฒนาการความเป็นหญิง แม้ว่าในเวลานั้นทฤษฎีจิตวิเคราะห์จะถูกวิพากษ์จากกลุ่มสตรีนิยมอย่างรุนแรงเกี่ยวกับลักษณะความเป็นเพศนิยมและความมีอคติทางเพศในตัวของมันเอง แต่อย่างไรก็ตามนักสตรีนิยมสามารถใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างของลักษณะหรือความเชื่อ

ความรู้สึกของแต่ละเพศสภาพด้วยมุมมองที่ทำงาน โดยการมองหาวิธีที่จะบรรลุซึ่งความเปลี่ยนแปลง โครงสร้างดังกล่าวทั้งนี้เพราะการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาบอกเราว่าร่างกายไม่ใช่ชะตากรรม ลักษณะทางเพศสภาพนั้นเป็นสิ่งที่สังคมสร้างและวัฒนธรรมประกอบสร้างขึ้นและไม่ใช่เป็นเรื่องของชีววิทยาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะผู้หญิงกับผู้ชายนั้นถูกเลี้ยงดูมาแตกต่างกัน ดังนั้น ความรู้สึก ความเชื่อรวมถึงตัวตนของทั้งสองเพศจึงแตกต่างกันด้วยนำไปสู่ความรู้ที่แตกต่างกัน ระหว่างแต่ละเพศสภาพ

6. สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ เป็นแนวคิดที่เริ่มในทศวรรษ 1980 ซึ่งมาจากสตรีนิยมฝรั่งเศส โดยให้ความสำคัญกับภาษาว่าเป็นสิ่งสร้างความหมายของชายเป็นใหญ่และอัตลักษณ์ทางเพศขึ้น สตรีนิยมสายนี้ปรากฏออกมาจาก 2 แหล่งหลัก ๆ คือ 1. จากการศึกษาทฤษฎีสตรีนิยมในยุคที่เรียกว่าสมัยใหม่ (Modernist Feminisms) และ 2. จากความคิดของพวกเขาหลังสมัยใหม่ (Post Modernist) และหลังโครงสร้างนิยม (Post Structuralism) ซึ่งสตรีนิยมสายนี้มีความพยายามที่จะเปิดโปงจุดบกพร่องและข้อถ้อยของสตรีนิยมแบบเก่า โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดแบ่งประเภทผู้หญิงนั้นเพราะสตรีนิยมในยุคสมัยใหม่นั้นมีแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนของมนุษย์ที่พัฒนามาจากแนวคิดในยุคมุขิธรรม (Enlightenment) นั่นคือการสร้างความรู้ขึ้นมาว่าปัจเจกชนนั้นเป็นผู้ผลิตความรู้และความจริงที่เหมาะสมและเป็นที่สุด ซึ่งนั่นเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ปัจเจกชนแต่ละคนสามารถสร้างพื้นฐานของการเรียกร้องสิทธิและให้คำจำกัดความตัวเองได้เหมือนอย่างที่เราคุ้นเคยกันดีในปัจจุบัน สตรีนิยมแนวนี้จึงจัดวางกลยุทธ์ด้วยวิธีการก่อสร้างแบบพวกหลังสมัยใหม่แต่มีจุดสนใจเฉพาะอยู่ที่เรื่องของเพศสภาพและเพศหญิง งานที่สำคัญก็คือการสืบสวนดูกลไกของอำนาจซึ่งหล่อหลอมลักษณะเฉพาะของเพศหญิงซึ่งเป็นไปเพื่อต่อต้านลักษณะเฉพาะของตัวมันเอง นอกจากนี้แนวคิดของสตรีนิยมสายนี้ยังเปิดพื้นที่ให้มีการตีความ และให้ผู้หญิงแต่ละกลุ่มได้ออกมาเสนอเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์เฉพาะของตัวเองที่แตกต่างกันไปแทนที่จะเป็นไปในลักษณะของการเหมารวมเหมือนที่ผ่านมา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นริศรา เกตุวัลห์ (2538) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ. 2492- พ.ศ. 2528 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิง และความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม จากนวนิยายทั้งหมด 36 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ปรากฏ 2 ด้าน ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว และภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก กับ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ปราบกฏ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง การปกครอง และด้านค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

เพชรศิริ โยคะสิงห์ (2543) ศึกษาเรื่อง แนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ. 2533-2540) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์แนวคิดสตรีนิยมและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย คือ อัญชัน สุจินดา สุจินดา ชันตยาलगด ชามา และเดือนวาด พิมวนา จากเรื่องสั้นทั้งหมด 83 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ปราบกฏแนวคิดหลัก 3 ด้าน คือ แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศ แนวคิดที่เกี่ยวกับการต่อต้านการกดขี่ทางเพศ และแนวคิดสตรีนิยมสากล ในด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดสตรีนิยม ปราบกฏ 3 ระดับคือ ระดับของการสะท้อนให้เห็นปัญหาการเอา راحتเอาเปรียบ และการกดขี่ทางเพศ สะท้อนปัญหาและการวิพากษ์วิจารณ์ และเสนอทางออกพร้อมแนวทางแก้ปัญหา

เสนาะ เจริญพร และนพพร ประชากุล (2548) ศึกษาเรื่อง ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง โดยวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530 จากนวนิยาย 22 เรื่อง เรื่องสั้น 32 เรื่อง และบทกวี 3 บท ผลการศึกษาพบว่า ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530 พบว่า มีทั้งด้านที่ประกอบสร้างให้ผู้หญิงก้าวหน้าทัดเทียมกับผู้ชายในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ถูกคาดหวังให้เป็นเมีย แม่ และลูกสาวที่ดีตามความเชื่อแบบปิตาธิปไตย และเมื่อพิจารณาต่อไปในกรอบของวาทกรรมก็พบว่า แรงจุดดึงดูดหลักนั้นมาจากปากของปิตาธิปไตย ความย้อนแย้งในตัวเองเช่นนี้จึงเป็นสภาวะเดียวกันกับสังคมไทยโดยรวมในทศวรรษ 2530 ในแง่ที่พยายามแสดงออกถึงความมีโลกทัศน์อันก้าวหน้าตามโลกสมัยใหม่ แต่พร้อมกันนั้นสังคมไทยก็ยังเต็มไปด้วยคติความเชื่อที่ล่อลึงด้วยอุดมการณ์อำนาจนิยมที่ฝังรากลึกมายาวนาน

นวรรตน์ เจริญทอง (2549) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ผู้หญิงในเรื่องสั้นของศรีดาวเรือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นของศรีดาวเรืองจำนวน 5 เล่ม รวมเรื่องสั้นที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 80 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ศรีดาวเรืองเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงไว้ 4 ด้าน คือ ภาพลักษณ์ด้านกายภาพ ภาพลักษณ์ด้านลักษณะนิสัย-อารมณ์ ภาพลักษณ์ด้านสติปัญญา ในการแก้ไขปัญหาชีวิตและภาพลักษณ์ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ศรีดาวเรืองพยายามเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงให้เป็นในลักษณะของ “ผู้หญิงก้าวหน้า” ที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกับ “ผู้หญิงทั่วไป” ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ศรีดาวเรืองนำเสนอเกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่เคยผ่านมา ในช่วงเหตุการณ์การปกครองประเทศไทยช่วง 6 ตุลาคม 2519 แนวคิดของเธอสอดคล้องกับทฤษฎีเฟมินิสต์ (Feminism) ที่ต้องการเรียกร้องความเสมอภาคของสตรีกับบุรุษ นอกจากนี้ศรีดาวเรืองยังแทรกทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่สัมพันธ์กับจักรวาลและธรรมชาติไว้ด้วย

ทัศนีย์ ทานตวณิช (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ โดยศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ จำนวน 20 เพลง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไว้ 7 ภาพลักษณ์ ได้แก่ พระผู้ทรงพระบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันอุดม พระผู้ทรงบุญญาบารมี พระผู้ทรงเป็นปราชญ์ พระผู้ทรงจริยาวัตรอันงดงาม พระผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญและสายใจของชาวไทย พระผู้ทรงคุณธรรม และพระผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้ประพันธ์มี 5 วิธี ได้แก่ การตั้งชื่อเพลง การสร้างความเปรียบ การใช้คู่ตรงข้าม การบรรยายรายละเอียด และการสรรคำ ภาพลักษณ์ที่นำเสนอสอดคล้องกับความเป็นจริงและสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้มีภาวะผู้นำ ส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ทำให้บทเพลงเทิดพระเกียรติสื่อภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้อย่างชัดเจน

มัชวาน ภูมิเจริญ (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ผู้หญิงล้านนาในบทเพลงคำเมืองร่วมสมัย ในช่วง พ.ศ. 2536-2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงล้านนาจากบทเพลงที่ขับร้องโดยนักร้องหญิง 6 คน ได้แก่ 1. นิภาพร แปะอ้วน (กระแต อาร์สยาม) 2. ธัญพร อุตรธรรมชัย (คำหล้า ธัญพร) 3. ดารณี อะกะเรือน (ตุ๋ ดารณี) 4. ลานนา คัมมินส์ 5. อธิราพร ศรีกิจรัตน์ (อ้อม ไม้เมือง) 6. มณีรัตน์ รัตน์ง (อ้อม รัตน์ง) ผลการศึกษาพบว่า จากจำนวนทั้งหมด 72 บทเพลงที่ศึกษา ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเด่นชัดในบทเพลง คือ ภาพลักษณ์ผู้หญิงล้านนาที่รักและภูมิใจในท้องถิ่น เชิดชูคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณีล้านนา มีจำนวน 20 บทเพลง กลุ่มบทเพลงที่สะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ลุ่มหลงในความรัก มีจำนวน 19 บทเพลง กลุ่มบทเพลงที่สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่กล้าแสดงออก ตรงไปตรงมา มีจำนวน 19 บทเพลง กลุ่มบทเพลงที่สะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงที่เด็ดขาด เป็นตัวของตัวเอง มีจำนวน 7 บทเพลง กลุ่มบทเพลงที่สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงเข้มแข็ง รับผิดชอบครอบครัวมี 4 บทเพลง และกลุ่มบทเพลงที่สะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงที่มีสำนึกทางศีลธรรม จริยธรรม มีจำนวน 3 บทเพลง

พัชรารัตน์ จินนิกร (2559) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ โดยศึกษาตัวละครหญิงที่มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนจำนวน 10 ตัว ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ภาพลักษณ์เชิงบวก ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ด้านรูปโฉมที่งดงาม ภาพลักษณ์ด้านความมีคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านความมีวุฒิภาวะ 2. ภาพลักษณ์เชิงลบ ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ด้านการขาดคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านการขาดวุฒิภาวะ ในส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ แบ่งเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ 1. กลวิธีการนำเสนอตัวละคร ประกอบด้วย การบรรยายลักษณะของตัวละคร

ทั้งการบรรยายลักษณะของตัวละครทางตรงและการบรรยายลักษณะของตัวละครทางอ้อม การตั้งชื่อตัวละคร และการใช้คู่ตรงข้าม 2. กลวิธีการใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ ได้แก่ การใช้ภาพพจน์ ประกอบด้วย อุปมา นามนัย อติพจน์ อุปลักษณ์ และการอ้างอิง และการใช้สัญลักษณ์ ขอบข่ายสามารถใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ได้สอดคล้องเหมาะสม ส่งผลให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงได้อย่างชัดเจน

เกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2562) ศึกษาเรื่อง ภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิงในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิงภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายของผู้รับสารและภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิง ศึกษาถึงปฏิบัติการทางภาษา อุดมการณ์ และอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการผลิตซ้ำและการให้ความหมายต่อภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิงในหนังสือสำหรับเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิงปรากฏ 3 ลักษณะ คือ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็น สัตว์โลกแสนสวย ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายของผู้รับสารและภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิง พบว่ารหัสและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ถูกเลือกมาเรียงร้อยและผสมผสานกันเพื่อสร้างภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพที่สอดคล้องต่อภาพเหมารวมที่สังคมกำหนดเกี่ยวกับความเป็นเพศหญิงในแต่ละสถานะทั้งความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นสัตว์โลกแสนสวย เมื่อพิจารณาถึงผู้รับสารพบว่าแม่ยังคงอ่านความหมายเกี่ยวกับความเป็นเพศหญิงอย่างสอดคล้องต่ออุดมการณ์หลักของสังคม ขณะที่เด็กจะประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับคุณลักษณะพื้นฐานของความเป็นเพศหญิง ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นสัตว์โลกแสนสวย ทั้งในลักษณะที่สอดคล้องและต่อรองต่ออุดมการณ์หลักของสังคม ในด้านปฏิบัติการทางภาษา อุดมการณ์ และอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการผลิตซ้ำและการให้ความหมายต่อภาพตัวแทนของความเป็นเพศหญิง พบว่า ในภาพรวมหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กเป็นสื่อหนึ่งที่สำคัญในการผลิตซ้ำอุดมการณ์แห่งความเป็นเพศหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์หลักของสังคมผ่านกลยุทธ์หรือปฏิบัติการของอุดมการณ์ที่หลากหลาย ขณะเดียวกันเด็กก็มีความกระตือรือร้นและเป็นอิสระในการประกอบสร้างความหมาย ซึ่งสะท้อนว่าหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไม่ใช่สถาบันเดียวที่มีอิทธิพลต่อเด็ก แต่สถาบัน สื่ออื่น หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเด็กเป็นไปได้ที่จะมีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความหมายของเด็กเช่นกัน นอกจากนี้เด็กไม่มีการประกอบสร้างความหมายในลักษณะที่ต่อต้าน ซึ่งสะท้อนโดยนัยถึงพลังของตัวบทในการควบคุมรหัสความเป็นเพศหญิง

ผู้วิจัยนำความรู้ ความคิดจากเอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงและกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องสั้นของเดือนวาด พิมวนาต่อไป